

Додаток
до розпорядження начальника
обласної військової адміністрації
від 07.11.2025 № 1061/2025-р

ІНФОРМАЦІЯ **про ініціативне документування подій воєнного часу** **архівними установами області**

В умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України архіви стали потужним інструментом фіксації наслідків злочинів агресора, свідчень героїзму, трагедії та боротьби українського народу за свою свободу та незалежність.

Засади державної політики з ініціативного документування подій війни визначені Стратегією захисту документальної спадщини як запоруки збереження національної ідентичності та державності на період до 2027 року, затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.12.2024 року № 1349-р. Ініціативне документування здійснюється з дотриманням вимог Закону України “Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну”. Механізм наповнення Національного архівного фонду документами зазначеної категорії (зокрема електронними інформаційними ресурсами), визначається відповідними методичними рекомендаціями Державної архівної служби України та передбачає безпосередню практичну взаємодію архівів з формувачами таких колекцій – фізичними та юридичними особами.

Реалізуючи зазначені завдання, Державний архів Хмельницької області (далі – Державний архів), архівні підрозділи районних військових адміністрацій та міських рад створюють різні за видами інформації та типом її носія документи (у паперовій, електронній формі, аудіовізуальні та інші документи), що лягають в основу започаткованих у 2022-2024 роках архівних фондів, фондів особового походження та різноманітних колекцій фото- і відеоматеріалів як результат проведення ними ініціативного документування.

Державним архівом у співпраці з іншими структурними підрозділами обласної військової адміністрації, районними військовими адміністраціями, органами місцевого самоврядування вживаються заходи щодо залучення до процесу ініціативного документування активної частини суб’єктів громадянського суспільства.

Із 2024 року наповнюється колекція документів “Задля Перемоги”, до якої сьогодні включено 29 одиниць зберігання (далі – од. зб.), що відображають напружену працю у тилу, волонтерську діяльність, заходи з підтримки військових та допомоги постраждалим і внутрішньо переміщеним особам. Активну участь у формуванні колекції у 2024-2025 роках взяли Консульство Республіки

Молдова в Україні (м. Хмельницький), громадські організації “Злагода”, “Європейський вибір міста Старокостянтинова”, “Єдність народу”, “Кам’янець-Подільський “Ратуша”, “Захист об’єднання волонтерів”, “Авангард”, “Брутальні каравани”, “Легіон нескорених”, “Підтримка України”, “Подих надії нації”, “Зміцнення громад “Гуманітарний хаб”, “Волонтери Поділля”, “Бо ми сильні разом”, “Захист та Справедливість”, “Мід-Гард”, “Калина”, “ART INWAR”, колективи департаментів природних ресурсів та екології, освіти та науки обласної військової адміністрації, Хмельницького обласного академічного музично-драматичного театру імені Михайла Старицького, Хмельницької обласної філармонії, Хмельницького обласного центру соціальних служб, низка інших благодійних та релігійних організацій.

Колекція “Задля Перемоги” постійно поповнюється матеріалами, отриманими за результатами моніторингу верифікованих інтернет-джерел, зокрема вебсайтів місцевих телерадіокомпаній та інших медіа, що на сьогодні дало змогу накопичити 1879 од. обл. відеосюжетів та 271 фотодокумент.

Продовжується наповнення започаткованої у 2016 році колекції фотодокументів “Україна – більше за життя”, до якої вже внесено 370 од. зб. (світлин) Героїв України, Захисників та Захисниць нашої держави – уродженців та мешканців області, які загинули обороняючи рідну землю від збройної агресії російської федерації.

Значний обсяг інформаційних матеріалів особового характеру акумулюється Державним архівом у ході безпосереднього спілкування фахівців установи з ветеранами російсько-української війни та родинами загиблих у ході реалізації обласного проєкту “Пам’ять мого роду”. Таким чином, наприклад, сформовано 30 фондів особового походження на понад 150 од. зб., у тому числі фонд особового походження колишнього народного депутата України, викладача Хмельницького університету управління та права, Міністра внутрішніх справ України у 2021-2023 роках Дениса Монастирського.

За ініціативи обласної військової адміністрації у 2023 році в Державному архіві вперше в Україні започатковано фонд “Колекція документів дитячого волонтерського руху “Україна – це Ми!”, присвячений дітям-волонтерам, які проявили активну громадянську позицію та патріотизм, долучившись до збору допомоги Збройним Силам України. Основу цього фонду склали документи про 245 юних українців, 103 учнівські колективи та 8 волонтерських загонів, понад 300 історій про яких увійшли до тритомного інформаційно-довідкового видання “Україна – це Ми!”, виданого у 2023-2025 роках. Наразі формується документальна база для підготовки четвертого тому зазначеного видання.

Важливим джерелом наповнення архівних колекцій стали фотоматеріали та відеосюжети про надзвичайні події в Україні, проявлений героїзм рятувальників Хмельниччини під час ліквідації наслідків війни у Херсонській та інших областях України, які, починаючи з 2023 року, передаються Головним управлінням ДСНС України у Хмельницькій області на зберігання до Державного архіву. На сьогодні описано понад 30 таких архівних матеріалів.

Реалізуються проекти щодо інформаційного супроводу ініціативного документування. На вебсайтах Державного архіву та усіх 60 територіальних громад області завантажено матеріали про загиблих захисників – мешканців цих громад (світлини та біографічні довідки), доступ до яких оптимізовано за допомогою відповідних QR-кодів.

Важливою подією в області стала реалізація у 2024-2025 роках унікального проєкту “Хто вмирає в боротьбі – в серцях живе навіки”, у рамках якого виготовлено та експоновано під час заходів до Дня пам’яті захисників України 504 фотокартини із зображенням членів родин полеглих Героїв, було прийнято Державним архівом на зберігання до новоствореного фонду особового походження.

Зібрані архівні матеріали фондів особового походження широко використовуються у виставковій діяльності. Зокрема, 15 липня 2025 року у Хмельницькому університеті управління та права імені Л. Юзькова до Дня Української Державності організовано документальну експозицію “Україна: держава, гідність, боротьба”. Унікальна виставка архівних документів та фотоматеріалів “Державність крізь долі: видатні постаті Хмельниччини”, підготовлена Державним архівом, експонувалася на урочистостях 22 серпня 2025 року з нагоди Дня Незалежності України.

Активне наповнення архівних колекцій подій війни відбувається в архівних установах області у співпраці із відповідними територіальними громадами.

Архівними відділами Кам’янець-Подільської, Хмельницької та Шепетівської районних військових адміністрацій сформовано особові фонди загиблих у 2014-2025 роках воїнів-подолян загальним обсягом 1293 од. зб. (10096 документів), колекції архівних матеріалів “Задля Перемоги” на 88 од. зб. (2050 документів) та про дитячий волонтерський рух на 59 од. зб. (588 документів).

35 фондів особового походження загальним обсягом 161 од. зб. (1462 документи), матеріали яких розкривають життєвий шлях загиблих Героїв України, сформовано архівним відділом Хмельницької міської ради. За матеріалами цих фондів у 2025 році підготовлено видання “Книга Почесних громадян Хмельницької міської територіальної громади” (у чотирьох книгах), до якого увійшла інформація про українських воїнів, яким присвоєно звання “Почесний громадянин Хмельницької міської територіальної громади”.

Кам’янець-Подільським міським архівом, архівними відділами Старокостянтинівської, Шепетівської, Нетішинської та Деражнянської міських рад до фондів особового походження полеглих захисників України зібрано загалом 519 од. зб. (5112 документів).

В архівному відділі виконавчого комітету Старокостянтинівської міської ради описано чотири розділи колекції “600 днів, 800 днів, 1100 днів та 1300 днів спротиву та незламності українського народу”, до якої увійшли матеріали про Старокостянтинівську громаду у період воєнного стану на 48 од. зб. (806 документів). Виділено окремо колекцію документів про військових льотчиків

м. Старокостянтинів, які загинули під час виконання бойових завдань (21 од. зб., 130 документів).

Фонди “Задля Перемоги” наповнюються архівними підрозділами Нетішинської (287 од. зб., 288 документів) та Деражнянської (29 од. зб., 549 документів) міських рад (у тому числі 70 од. обл. фотодокументів, 9 од. обл. відеодокументів та 4 фотоальбоми із прізвищами 100 загиблих воїнів).

Колекції документів про дітей-волонтерів, діяльність дитячих волонтерських команд учнівських колективів сформовано архівними підрозділами Старокостянтинівської (26 од. зб., 347 документів) та Деражнянської (15 од. зб., 129 документів) міських рад.

Ініціативне документування є вагомим фактором збереження історичної правди та національної пам’яті, забезпечення майбутніх поколінь достовірними джерелами інформації, та має максимально наповнювати архівні фонди для ефективного формування Національного архівного фонду і якісного архівування документальних свідчень подій війни.

Директор Державного
архіву області

Катерина БУРДУВАЛІС